

Теорія і історія державного управління

УДК 351.861

Плющ Руслан Миколайович

*доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Херсонський національний технічний університет*

Плющ Руслан Николаевич

*доктор наук по государственному управлению, доцент,
профессор кафедры государственного управления и местного самоуправления
Херсонский национальный технический университет*

Pliushch Ruslan

*D. Sc. (Public Administration), Associate Professor,
Professor of the Department of Public Administration and Local Self-Government
Kherson National Technical University
ORCID: 0000-0003-1135-1482*

Філіппова Вікторія Дмитрівна

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Херсонський національний технічний університет*

Филиппова Виктория Дмитриевна

*доктор наук по государственному управлению, профессор,
профессор кафедры государственного управления и местного самоуправления
Херсонский национальный технический университет*

Filippova Viktoriia

*D. Sc. (Public Administration), Professor,
Professor of the Department of Public Administration and Local Self-Government
Kherson National Technical University
ORCID: 0000-0002-8476-3341*

Проніна Оксана Володимирівна

*кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Херсонський національний технічний університет*

Пронина Оксана Владимировна

*кандидат наук по государственному управлению, доцент,
доцент кафедры государственного управления и местного самоуправления
Херсонский национальный технический университет*

Pronina Oksana

*PhD in Public Administration, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of
Public Administration and Local Self-Government
Kherson National Technical University*

ORCID: 0000-0002-4894-1825

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ:

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗМІСТУ

НАЦИОНАЛЬНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ В УСЛОВИЯХ

ГЛОБАЛИЗАЦИИ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ СОДЕРЖАНИЯ

NATIONAL SECURITY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION: A

THEORETICAL ANALYSIS OF THE CONTENT

***Анотація.** Глобалізація стала одним із чинників, що привів до формування нового уявлення про національну безпеку, відповідно до якого вона є складовим елементом системи вищого рівня (регіональної, міжнародної, глобальної безпеки), що є наслідком інтеграції світового співтовариства у прагненні подолати спільні загрози та виклики. Визначено, що забезпечення національної безпеки є найголовнішим завданням зовнішньої політики держави, а метою політики національної*

безпеки є захист держави та суспільства від зовнішніх загроз. Встановлено, що національна безпека є процесом, що включає різні заходи, що гарантують тривале і вільне існування та національний (державний) розвиток, включаючи захист та оборону держави як політичного інституту, і захист людей та всього суспільства, їхніх благ та природного середовища від загроз, які суттєво обмежують його функціонування або шкодять благам, що підлягають спеціальному захисту. Аналіз процесу становлення і розвитку ідей і поглядів на проблему визначення сутності та змісту національної безпеки показав, що національна безпека постає як надзвичайно складний, суперечливий і тривалий, проте дуже важливий та необхідний процес для забезпечення сталого розвитку суспільства та держави, передумови якого закладались у різні історичні епохи. Доведено, що політика та стратегії національної безпеки повинні окреслювати ролі та межі різних акторів безпеки країни, відповідні механізми координації їх діяльності та правила міжвідомчої підтримки. В умовах глобалізації стратегії національної безпеки повинні включати реалістичну оцінку витрат і стійкості інститутів безпеки та відповідно планувати їх розвиток, крім того, стратегії та політики національної безпеки не є статичними і вимагають періодичного оновлення.

Ключові слова: державне управління, національна безпека, стратегія, глобалізація.

Анотація. Глобалізація стала одним из факторов, приведших к формированию нового представления о национальной безопасности, согласно которому она является составным элементом системы высшего уровня (региональной, международной, глобальной безопасности), что является следствием интеграции мирового сообщества в стремлении преодолеть общие угрозы и вызовы. Определено, что обеспечение национальной безопасности является главной задачей внешней политики

государства, целью политики национальной безопасности является защита государства и общества от внешних угроз. Установлено, что национальная безопасность является процессом, включающим различные меры, гарантирующие длительное и свободное существование и национальное (государственное) развитие, включая защиту и оборону государства как политического института, и защиту людей и всего общества, их благ и природной среды от угроз, которые существенно ограничивают его функционирование или вредят благам, подлежащим специальной защите. Анализ процесса становления и развития идей и взглядов на проблему определения сущности и содержания национальной безопасности показал, что национальная безопасность выступает как чрезвычайно сложный, противоречивый и длительный, однако очень важный и необходимый процесс для обеспечения устойчивого развития общества и государства, предпосылки которого закладывались в разные исторические эпохи. Доказано, что политика и стратегия национальной безопасности должны определять роли и границы различных акторов безопасности страны, соответствующие механизмы координации их деятельности и правила межведомственной поддержки. В условиях глобализации стратегии национальной безопасности должны включать реалистическую оценку затрат и устойчивости институтов безопасности и планировать их развитие, кроме того, стратегии и политики национальной безопасности не статические и требуют периодического обновления.

Ключевые слова: государственное управление, государственная безопасность, стратегия, глобализация.

Summary. Globalization has become one of the factors that led to the formation of a new concept of national security, according to which it is an integral part of the system of the highest level (regional, international, global

security), which is a consequence of the integration of the world community in an effort to overcome common threats and challenges. Provision of national security is the main task of the foreign policy of the state, the aim of the national security policy is protection of the state and society from external threats. It is established that national security is a process that includes various measures that guarantee the long and free existence and national (state) development, including the protection and defense of the state as a political institution, and the protection of people and the entire society, their benefits and the natural environment from threats that significantly limit its functioning or harm the benefits subject to special protection. The analysis of the process of formation and development of ideas and views on the problem of defining the essence and content of national security showed that national security acts as an extremely complex, contradictory and long-term, but very important and necessary process to ensure sustainable development of society and state, the preconditions of which were established in different historical eras. It has been proved that national security policy and strategy should define the roles and boundaries of different actors of the country's security, appropriate mechanisms of coordination of their activities and rules of interagency support. In the context of globalization, national security strategies should include a realistic assessment of the costs and sustainability of security institutions and plan their development, in addition, national security strategies and policies are not static and require periodic updating.

Key words: public administration, state security, strategy, globalization.

Постановка проблеми. Розбудова демократичної, соціальної та правової держави буде ефективною та результативною лише за умови належного забезпечення відповідних державотворчих процесів та явищ. Одним із них являється безпековий механізм функціонування держави, який відіграє особливу роль у системі національної безпеки, від рівня і стану якої залежить реалізація національних інтересів та стабільний розвиток держави.

Держава є основною інституцією, яка створює відповідні умови для функціонування кожного суб'єкта і його безпеки як на національному рівні, так і на наднаціональному. Глобалізація при цьому стала одним із факторів, який привів до формування нового уявлення про національну безпеку, відповідно до якого, по-перше, вона є складовим елементом системи вищого рівня (регіональної, міжнародної, глобальної безпеки), що є наслідком інтеграції світового співтовариства у прагненні подолати спільні загрози та виклики. А по-друге, як зазначає О. Дзобань, проблеми національної безпеки отримали широке розуміння, що викликано інтернаціоналізацією політичних і правових систем різних країн та пов'язує їх з акцентом на невійськових аспектах національної безпеки, зокрема питаннях людського розвитку [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом у зарубіжній і вітчизняній науковій літературі напрацьовано певний масив дослідження проблематики, присвячений тим чи іншим аспектам національної безпеки. Сьогодні теоретичні та методологічні аспекти національної безпеки є сферою, де багато вчених заперечують і висловлюють свої ідеї щодо того, хто що і де має забезпечувати. Так, зокрема, питання політики національної безпеки знайшли відображення в працях В. Антонова [10], В. Атояна [6], Б. Бьюзена [4], Р. Врублевського [9], О. Дзобань [1], В. Кітлера [7], К. Краузе [5], В. Ліпкан [8], М. ДюМонт [11], Н. Ріпсмана та Т.Пауля [2] та ін.

Разом з тим, можна зазначити нестачу досліджень із зазначеної питання в науці державного управління, тому дослідження національної безпеки допоможе сформувати цілісне уявлення про цей суспільний та системний феномен, який спрямований на захист національних інтересів і гарантування в кожній державі безпеки суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз у всіх сферах життєдіяльності.

Формулювання цілей статті. Виходячи з вищесказаного, метою нашого дослідження є проведення теоретичного аналізу змісту та сутності

національної безпеки та надання характеристики відмінностей у трактуванні концепцій та практик національної безпеки в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу. У процесі написання нашого дослідження ми були вражені тим, як часто термін «національна безпека» використовується як науковцями, так і політиками. Деякі суб'єкти використовують цю дефініцію для позначення традиційних статистичних загроз, інші використовують його як універсальний засіб для всього, що може завдати шкоди будь-кому або чомусь в певній державі, а треті – використовують цей термін для виправдання безлічі популістських та політизованих рішень. Утім, національна безпека залишається місцем, де багато вчених заперечують і висловлюють свої ідеї про те, хто, що і де слід забезпечувати. Таке розуміння національної безпеки відображає напрямки політики, за допомогою яких розглядаються національні проблеми та ухвалюються рішення щодо їх вирішення.

Традиційна концепція національної безпеки бере свій початок від лінії модерністської політичної та соціологічної думки, яка наполягає на тому, що держава повинна мати абсолютну монополію на законне застосування фізичної сили та що безпека є основним обов'язком національної держави. Виходячи з цього традиційного погляду на національну безпеку, сенс існування національної держави – це забезпечення безпеки за допомогою створення професійної бюрократії безпеки (наприклад, прикордонних служб, збройних сил, правоохоронних та воєнізованих організацій) для управління зовнішніми та внутрішніми загрозами національній безпеці. Більше того, сфера застосування традиційної концепції національної безпеки полягає передусім у підтримці безпеки в межах географічно визначеної території з метою захисту держави як від зовнішніх, так і внутрішніх загроз [2].

«Глосарій термінів у сфері національної безпеки» визначає термін «національна безпека» як одну з основних сфер функціонування держави, що забезпечує можливість виживання, а також розвитку та свободи реалізації національних інтересів у конкретному безпечному середовищі, приймаючи виклики, використовуючи можливості, зменшуючи ризики та протидіючи різним видам загроз. Забезпечення національної безпеки є найголовнішим завданням зовнішньої політики держави, а метою політики національної безпеки є захист держави та суспільства від зовнішніх загроз [3].

Б. Бьюзен стверджує, що, незважаючи на зниження ролі держави в управлінні економікою, держава, як і раніше, залишається основним постачальником безпеки, тому що це єдина громадська організація, яка має як здатність діяти, так і владу визначати, що є загрозою безпеці. Оскільки не існує глобального уряду чи суспільства, які могли б замінити національну державу, національна держава – це просто найкращий із існуючих інститутів, здатних зайняти його місце [4]. На доданок, К. Краузе стверджує, що сьогодні держави прагнуть відрізнити порядок денний «національної безпеки» від повсякденних політичних «проблем», наголошуючи на невідкладному, існуючому або всеосяжному характері загроз безпеці [5].

При цьому В. Атоян наголошує, що загрози безпеки пов'язані не лише зі звичайними противниками, такими як інші нації, але й з недержавними суб'єктами, такими як агресивні недержавні суб'єкти, наркокартелі, транснаціональні корпорації та неурядові організації; деякі органи влади включають у цю категорію стихійні лиха та події, що завдають серйозної шкоди навколишньому середовищу. На думку вченого, заходи, вжиті для забезпечення національної безпеки, можуть включати: використання дипломатії для згуртування союзників та ізоляції загроз, мобілізацію економічної потужності для полегшення або примусу до співпраці, підтримку ефективних збройних сил, здійснення заходів цивільної оборони

та готовності до надзвичайних ситуацій (включаючи антитерористичне законодавство); стійкості та надмірності критично важливої інфраструктури, використання розвідувальних служб для виявлення та усунення або запобігання загрозам та шпигунству, а також для захисту секретної інформації, використання служб контррозвідки або секретної поліції для захисту країни від внутрішніх загроз [6].

На думку В. Кітлера, національна безпека є «процесом, що включає різні заходи, що гарантують тривале і вільне існування та національний (державний) розвиток, включаючи захист та оборону держави як політичного інституту, і захист людей та всього суспільства, їхніх благ та природного середовища від загроз, які суттєво обмежують його функціонування або шкодять благам, що підлягають спеціальному захисту» [7].

Натомість В. Ліпкан. характеризує національну безпеку як ступінь захищеності особи, держави та суспільства, що забезпечує їх стале функціонування та базується на діяльності особи, суспільства, держави та інших суб'єктів для виявлення, попередження, припинення та ліквідації наслідків загроз національним інтересам [8].

Р. Врублевський зазначає, що існування та розвиток є основними фундаментальними цінностями, на які спрямована діяльність кожної держави. Серед них можна виділити п'ять особливих цінностей, які разом утворюють концепцію національної безпеки. Це: суверенітет, територіальна цілісність, національна ідентичність, якість життя громадян, конституційний лад і громадський порядок [9].

Отже, різноманітні підходи до розуміння національної безпеки лише підтверджують той факт, що універсальність змісту національної безпеки визначає широкий ряд цінностей, які вона відображає.

Аналізуючи процес становлення і розвиток ідей і поглядів на проблему визначення сутності та змісту національної безпеки в сучасному

розумінні, слід зазначити, що він постає як надзвичайно складний, суперечливий і тривалий, проте дуже важливий та необхідний процес для забезпечення сталого розвитку суспільства та держави, передумови якого закладались у різні історичні епохи [10]. При цьому, кожна нація у світі має свого роду стратегію національної безпеки – план забезпечення свого власного існування. Незалежно від того, чи сформульована вона офіційно в опублікованому документі, доступному для громадськості, чи побічно передана у виступах керівників уряду, основна мета стратегії національної безпеки полягає в тому, щоб надати керівництво з управління ризиками, пов'язаними з майбутніми викликами, тим самим забезпечуючи міцну безпеку нації у довгостроковій перспективі перед особою як загальної невизначеності, так і чітко визначених загроз.

Хоча стратегія національної безпеки набуває різних форм у всьому світі, існують певні базові елементи, спільні для всіх стратегій національної безпеки, без яких стратегія є неповною або непослідовною. Так, М. Дю Монт визначає наступні елементи стратегії національної безпеки будь якої держави, які мають бути враховані в процесі її розробки та реалізації [11]:

1. Для того, щоб стратегія національної безпеки мала істотну вагу для її реалізації, вона повинна мати схвалення високопоставленого урядовця, який має формальні повноваження щодо нагляду за питаннями національної безпеки, зазвичай глави уряду. Пряма участь президента також має на меті його постійний намір відстоювати і сприяти виділенню необхідної кількості ресурсів для забезпечення реалізації стратегії.

2. Стратегія національної безпеки має враховувати та зміцнювати цінності нації, щоб належним чином визначати пріоритети загроз та інтересів. Часто це відображення цінностей здійснюється неявно чи опосередковано у вигляді формулювання цілей, оскільки мета документа – не оприлюднити вичерпний і явний список національних цінностей, а, швидше, сформулювати план дій у підтримку цих цінностей. Національні

цінності, як правило, концептуальні і не зазнають істотних змін, крім довгострокової перспективи; вони – сутність характеру нації, що повільно розвивається.

3. В ієрархії елементів стратегії національної безпеки від широкого до більш вузького, національні інтереси лежать нижче за національні цінності і вищі за цілі національної безпеки. Національні інтереси – це конкретні ідеї, які впливають із загальних концепцій, які у національних цінностях, і підтримують їх. Потім вони перетворюються на кінцевий список цілей, які можуть бути розумно досягнуті протягом певного періоду часу. У той час як національні цінності залишаються в цілому незмінними, національні інтереси можуть змінюватися від однієї адміністрації до іншої залежно від внутрішньополітичних пріоритетів та проблем, що виникають у всьому світі.

4. У стратегії національної безпеки немає потреби чи можливості виявляти всі ризики, з якими країна зіткнеться у довгостроковій перспективі. Справді, стратегії національної безпеки, які намагаються зробити це, розмивають власне значення, перетворюючи стратегію на докладний список проблем, а не на чіткий план дій. Щоб стратегія забезпечувала належне керівництво для уряду, вона повинна визначати пріоритети ризиків на основі ймовірності та серйозності їхнього ймовірного впливу на національні інтереси. Необхідно враховувати катастрофічний ризик для батьківщини, яким би мало ймовірним він не був, незалежно від того, чи є результатом антропогенних чи природних явищ.

5. Суттєві зміни у безпеці, які впливають на національні інтереси і, таким чином, призводять до перегляду стратегічного бачення та цілей, повинні викликати розробку нової стратегії і зазвичай не відбуваються щороку. Добре продумана стратегія національної безпеки має бути досить гнучкою, щоб протистояти менш ніж суттєвим змінам середовища безпеки, що відбуваються щодня [11].

Таким чином, стратегії національної безпеки за своєю природою є перспективними документами, призначеними для того, щоб уряди могли підготуватися до вирішення проблем, які можуть виникнути у майбутньому. Дослідження в галузі прогнозування та прогнозування показали, що досить точні прогнозні оцінки, у тому числі з питань національної безпеки, можливі лише у дуже короткостроковій перспективі – зазвичай менш ніж за рік. Ці короткі часові рамки роблять прогнозування нездійсненним підходом для використання у стратегії національної безпеки, яка має бути життєздатною після одного року. Передбачити довгострокове майбутнє з будь-яким значним ступенем точності неможливо, і спроби зробити це - безглузда витрата ресурсів. Швидше, уряди можуть використовувати передбачення, щоб визначити коло майбутніх проблем, з якими вони можуть зіткнутися, та перевірити, наскільки вони готові до їх вирішення. Деякі уряди - зокрема Фінляндія, Сінгапур та Республіка Корея – визнали проблеми прогнозування, але при цьому високо оцінили зростаючу область передбачення. Ці уряди віддали пріоритет розвитку можливостей передбачення та централізували ці можливості, щоб весь уряд був залучений та керувався активним далекоглядним стратегічним підходом, який пов'язує виявлення та оцінку майбутніх викликів зі стратегіями, необхідними для їх підготовки.

Біла книга про національну безпеку Австралії є гарним прикладом цілей національної безпеки сучасної національної держави, в якій традиційні місії безпеки поєднуються із захистом національного суверенітету та новою парадигмою, спрямованою на забезпечення національної стійкості. У стратегії йдеться, що цілі національної безпеки Австралії: «... забезпечити безпечне та стале населення; захищати та зміцнювати наш суверенітет; для захисту наших активів, інфраструктури та інститутів; та сприяти створенню сприятливого міжнародного середовища.

Ці цілі визначають процес прийняття рішень та планування для спільноти національної безпеки» [12].

Стратегія національної безпеки Великобританії заявляє, що Великобританія є більш вразливою для глобальних загроз, «бо є одним з найвідкритіших суспільств, одним словом, яке більш взаємопов'язане, ніж будь-коли раніше». Це також стосується багатьох нових загроз, включаючи загрози, що походять від недержавних суб'єктів, наприклад тероризм, безпека національної енергетики, продовольства та води та зміна клімату, як джерела загрози національній безпеці Великобританії [13].

Наслідуючи аналогічну логіку, політика національної безпеки Канади визначає, що для уряду не може бути більшої ролі, важливішого зобов'язання, ніж захист та безпека своїх громадян. Канада ухвалила всеосяжну стратегію міжнародної безпеки, щоб реагувати на великомасштабні та швидкі зміни у глобальній системі, будь то економічні, політичні чи пов'язані з безпекою за своїм характером зміни. Стратегія підкреслює невизначеність та складність розрізнення внутрішньої та зовнішньої безпеки у цій новій реальності [14].

У Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» з урахуванням фундаментальних національних інтересів, визначених Конституцією України [15] і Законом України «Про національну безпеку України» [16], пріоритетами національних інтересів України та забезпечення національної безпеки визначено: відстоювання незалежності і державного суверенітету; відновлення територіальної цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону України; суспільний розвиток, насамперед розвиток людського капіталу; захист прав, свобод і законних інтересів громадян України; європейська і євроатлантична інтеграція. Реалізація цих пріоритетів забезпечуватиметься за такими напрямками: відновлення миру, територіальної цілісності та державного суверенітету; здійснення міжнародно-правових, політико-

дипломатичних, безпекових, гуманітарних та економічних заходів; продовження реалізації заходів з оборони та стримування, активного використання переговорних форматів; посилення спроможностей Збройних Сил України, інших органів сектору безпеки і оборони; сталий розвиток національної економіки та її інтеграція в європейський економічний простір; захист особи, суспільства та держави від правопорушень, зокрема корупційних, забезпечення відновлення порушених прав, відшкодування заподіяної шкоди; забезпечення екологічної безпеки, створення безпечних умов життєдіяльності людини, зокрема на територіях, що постраждали внаслідок бойових дій, розбудова ефективної системи цивільного захисту; посилення спроможностей національної системи кібербезпеки для ефективної протидії кіберзагрозам у сучасному безпековому середовищі; розвиток державно-приватного партнерства і т.д. [17].

Таким чином, політика та стратегії національної безпеки окреслюють ролі та межі різних акторів безпеки країни, відповідні механізми координації їх діяльності та правила міжвідомчої підтримки. В умовах глобалізації стратегії національної безпеки також повинні включати реалістичну оцінку витрат і стійкості інститутів безпеки та відповідно планувати їх розвиток. Крім того, стратегії та політики національної безпеки не є статичними і вимагають періодичного оновлення, чому сприятиме постійний процес моніторингу та оцінювання

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, глобалізоване або світове співтовариство досить добре розуміє виміри глобалізації та характеристики пов'язаної з цим національних загроз і безпеки. Через безліч загроз, передбачуваної невизначеності та складності глобальних взаємозалежностей, більшість стратегій національної безпеки, схоже, тепер прийняли заснований на оцінці ризиків підхід «усі небезпеки» та «все суспільство» як нову безпекову парадигму. Очевидно, що додаткові дослідження можуть покращити наше розуміння поточної практики

політики національної безпеки та стратегії її реалізації як на національному на і на наднаціональному рівнях.

Література

1. Дзьобань О. П. Національна безпека в умовах соціальних трансформацій (методологія дослідження та забезпечення): монографія. Харків: Константа, 2006. 440 с.
2. Ripsman N. M., Paul T. V. Globalization and the national security state. Oxford University Press on Demand. 2010. URL: [https://www.tvpaul.com/files/Paul\(2005b\).pdf](https://www.tvpaul.com/files/Paul(2005b).pdf) (Дата звернення 14.12.2021)
3. Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego. Pod kierownictwem d-ra hab. inż. Bogdana Zdrodowskiego. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej. Wydział Strategiczno-Obronny, 2008. 182 s. URL: <https://docplayer.pl/1120197-Akademia-obrony-narodowej-wydzial-strategicznoobronny-slownik-terminow-z-zakresu-bezpieczenstwa-narodowego.html> (Дата звернення 20.12.2021)
4. Barry Buzan. What is National Security in the Age of Globalization? Refleks, Department of Foreign Affairs, Oslo. URL: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/kampanjer/refleks/innspill/sikkerhet/buzan.html?id=493187> (Дата звернення 28.12.2021).
5. Keith Krause. National Security in the Age of Globalization: A Brainstorming Note, Refleks, Department of Foreign Affairs, Oslo. URL: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/kampanjer/refleks/innspill/sikkerhet/krause.html?id=493206> (Дата звернення 20.12.2021).
6. Vardan Atoyán. Main Issues of National Security Protection in the Age of Globalization. International Conference on Education, Economics and Humanities (ICEEH'2014), Jan 2014, Kuala Lumpur, Malaysia. P. 50-53. {hal-03278129} (Дата звернення 25.12.2021)

7. Kitler W. Bezpieczeństwo narodowe RP: podstawowe kategorie, uwarunkowania, system. Warszawa, Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, 2011. 411 s.
8. Ліпкан В.А. Теорія національної безпеки: підручник. К. : КНТ, 2009. 576 с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-154.html> (Дата звернення 28.12.2021)
9. Wróblewski R. Wprowadzenie do nauk o bezpieczeństwie, Siedlce, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, 2017. 120 s.
10. Антонов В. О. Конституційно-правові засади національної безпеки України: монографія / за наук. ред. Ю.С. Шемшученко. Київ: ТАЛКОМ, 2017. 576 с.
11. Malia DuMont. Elements of national security strategy. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/content-series/strategy-consortium/elements-of-national-security-strategy/> (Дата звернення 28.12.2021)
12. National Security Strategy: Australian Government. Canberra. URL: <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=167267> (Дата звернення 26.12.2021).
13. A Strong Britain in the Age of Uncertainty: The National Security Strategy. HM Government, URL: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/61936/national-security-strategy.pdf (Дата звернення 28.12.2021).
14. Securing an Open Society: Canada's National Security Policy Government of Canada – Public Safety Canada. URL: <http://www.publicsafety.gc.ca/cnt/ntnl-scrtr/scrng-eng.aspx> (Дата звернення 26.12.2021).
15. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996. № 30. ст. 141 (зі змінами). URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Дата звернення 26.12.2021).

16. Про національну безпеку України: Закон України № 2469-VIII від 21.06.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (Дата звернення 26.12.2021).
17. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України № 392/2020 від 14.09.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (Дата звернення 23.12.2021).

References

1. Dzjobanj O. P. Nacionaljna bezpeka v umovakh socialjnykh transformacij (metodologhija doslidzhennja ta zabezpechennja): monohrafija. Kharkiv: Konstanta, 2006. 440 s. [In Ukrainian]
2. Ripsman, N. M., & Paul, T. V. (2010). Globalization and the national security state. Oxford University Press on Demand. URL: [https://www.tvpaul.com/files/Paul\(2005b\).pdf](https://www.tvpaul.com/files/Paul(2005b).pdf) (Accessed December 14, 2021)
3. Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego. Pod kierownictwem d-ra hab. inż. Bogdana Zdrodowskiego. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej. Wydział Strategiczno-Obronny, 2008. 182 s. URL: <https://docplayer.pl/1120197-Akademia-obrony-narodowej-wydzial-strategicznoobronny-slownik-terminow-z-zakresu-bezpieczenstwa-narodowego.html> (Accessed December 20, 2021)
4. Barry Buzan. What is National Security in the Age of Globalization?" Refleks, Department of Foreign Affairs, Oslo, <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/kampanjer/refleks/innspill/sikkerhet/buzan.html?id=493187> (Accessed December 28, 2021).

5. Keith Krause. National Security in the Age of Globalization: A Brainstorming Note, Refleks, Department of Foreign Affairs, Oslo. URL: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/kampanjer/refleks/innspill/sikkerhet/krause.html?id=493206> (Accessed December 20, 2021).
6. Vardan Atoyán. Main Issues of National Security Protection in the Age of Globalization. International Conference on Education, Economics and Humanities (ICEEH'2014), Jan 2014, Kuala Lumpur, Malaysia. pp.50-53. {hal-032787.129} (Accessed December 25, 2021)
7. Kitler W. Bezpieczeństwo narodowe RP: podstawowe kategorie, uwarunkowania, system. Warszawa, Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, 2011. 411 s.
8. Lipkan V.A. Teorija nacionalnoji bezpeky: pidruchnyk. K. : KNT, 2009. 576 s. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-154.html> (Accessed December 28, 2021) [In Ukrainian]
9. Wróblewski R. Wprowadzenie do nauk o bezpieczeństwie, Siedlce, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, 2017. 120 s.
10. Antonov V. O. Konstytucyjno-pravovi zasady nacionalnoji bezpeky Ukrainy: monohrafija / za nauk. red. Ju.S. Shemshuchenko. Kyjiv: TALKOM, 2017. 576 s. [In Ukrainian]
11. Malia DuMont. Elements of national security strategy. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/content-series/strategy-consortium/elements-of-national-security-strategy/> (Accessed December 28, 2021)
12. National Security Strategy: Australian Government. Canberra. URL: <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=167267> (Accessed December 28, 2021)
13. A Strong Britain in the Age of Uncertainty: The National Security Strategy. HM Government, URL:

- https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/61936/national-security-strategy.pdf (Accessed December 28, 2021).
14. Securing an Open Society: Canada's National Security Policy Government of Canada – Public Safety Canada. URL: <http://www.publicsafety.gc.ca/cnt/ntnl-scrnt/scrng-eng.aspx> (Accessed December 26, 2021).
 15. Konstytucija Ukrajiny. Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrajiny (VVR), 1996. # 30. st. 141 (zi zminamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Accessed December 26, 2021). [In Ukrainian]
 16. Pro nacionaljnu bezpeku Ukrajiny: Zakon Ukrajiny # 2469-VIII vid 21.06.2018 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (Accessed December 26, 2021). [In Ukrainian]
 17. Pro rishennja Rady nacionaljnoji bezpeky i oborony Ukrajiny vid 14 veresnja 2020 roku «Pro Strateghiju nacionaljnoji bezpeky Ukrajiny» : Ukaz Prezydenta Ukrajiny # 392/2020 vid 14.09.2020 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (Accessed December 23, 2021). [In Ukrainian]